

Sağlık turizminde fırsatlar, riskler ve sürdürülebilir politika yaklaşımları

Dr. Salih Kenan Şahin

1990'da Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. Uzmanlık eğitimi Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları Kliniğinde, işletme yüksek lisansını Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsünde tamamladı. Özel sağlık kuruluşlarında yöneticilik ve yanı sıra aktif siyasi görevler yaptı. 2005-2009 yılları arasında SSK İstanbul Sağlık İşleri Bölge Müdürlüğünde, Genel Sağlık Sigortasının kuruluş çalışmalarına katkı verdi. 2009-2019 arasındaki iki dönem Pendik Belediye Başkanlığı, 2019-2020 arasında ise İstanbul Medipol Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. Dr. Şahin hâlen Sağlık Bakanlığının ilgili kuruluşu olan USHAŞ'ın Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Sağlık turizmi, günümüzde popüler bir olgu olarak öne çıkmakla birlikte kökeni insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanların şifa arayışı ve iyileşme isteği, antik çağlardan bu yana seyahatlerin temel amaçlarından biri olmuştur. Bu seyahatler yalnızca tedavi ve şifa arayışına yönelik olmayıp, aynı zamanda kültürel ve dinî amaçlarla da iç içe gelişmiştir.

Mezopotamya'dan Hindistan'a, Eski Roma'dan Çin'e kadar pek çok medeniyette kutsal sular ve banyolar şifa merkezleri olarak önem kazanmıştır. Bu merkezler çoğunlukla dinsel yapılar ve tapınaklarla birlikte konumlanmıştır. İlk sağlık merkezlerinin M.Ö. 3000'lerde Sümerlerde ortaya çıktığı bilinmektedir. Eski Yunan'da sağlık tanrısı Asklepios adına inşa edilen yapılar hem dinî mekân hem de tedavi merkezi işlevi görmüştür (1). Bunların en bilinen örneklerinden biri Bergama'dadır. Burada hastalara banyo ve çamur uygulamaları gibi fiziksel tedavilerin yanı sıra zihinsel ve duygusal terapiler de uygulanmıştır.

Antik Roma'da ise termal kaynakların etrafında tatil köyleri inşa edilmiştir. Roma hamamları, çok sayıda ziyaretçiyi ağırlayan ve sağlık turizminin önemli merkezleri

hâline gelen yapılar arasında yer almıştır. Soranus, Celsus, Dioskorides ve Galen gibi ünlü Romalı hekimlerin yaşadığı şehirler, imparatorluk elitlerinin tedavi amacıyla seyahat ettiği merkezlerdi (1).

Orta Çağ'da sağlık turizminin önde gelen merkezlerinden biri, Endülüs Emevî Devleti'nin hâkimiyetinde bulunan ve Avrupa'nın ilk tıp fakültesine ev sahipliği yapan Kurtuba şehri olmuştur. Avrupalı Hristiyan kralların dahi tedavi amacıyla ziyaret ettiği Kurtuba, dönemin en canlı sağlık turizmi merkezlerinden biri olarak dikkat çekmiştir (1).

Anadolu Türk devletlerinin sosyal devlet anlayışı içerisinde sağlık hizmetleri önemli bir yer tutmaktadır. Tıbbî eğitim vermek ve hastalıkların tedavisini gerçekleştirmek amacıyla kurulan yapılara "Darüşşifa" adı verilmiştir. Bu kurumlar aynı zamanda bîmârhane, şifâhane, dârûlâfiye, dârüssıhha ve maristan gibi isimlerle de anılmıştır. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde temeli atılan Darüşşifalar din, dil, ırk veya maddi durum ayrımı gözetilmeksizin toplumun tüm kesimlerine sağlık hizmeti sunan merkezler olarak öne çıkmıştır. Bu kurumlarda dönemin en gelişmiş tıbbî aletleri ve ilaçlarıyla hastalıkların tedavisi yapılırken, aynı zamanda tıbbî eğitim de verilmiştir (2).

Sanayileşme ile birlikte Avrupa'da gelişen teknoloji seyahatleri kolaylaştırmış; şehirleşmenin yol açtığı çevresel sorunlar ise insanları doğaya yöneltmiştir. Bu yönelim zamanla sağlık arayışlarıyla bütünleşmiş ve özellikle kaplıcalar ön plana çıkmıştır. Kaplıca bölgelerinde kurulan kür merkezleri şifa merkezlerine dönüşerek sağlık turizminin temel taşlarından biri hâline gelmiştir. Avrupa'nın büyük kaplıcaları, 1700'lerden 1930'lara kadar en yoğun dönemini yaşamış ve bu süreçte Avrupa'daki "kaplıca fenomeni"ne tanıklık etmiştir. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan bu ulusötesi seri; yedi ülkede bulunan 11 kaplıca kasabasını kapsamaktadır: Baden bei Wien (Avusturya), Spa (Belçika), Karlovy Vary, Františkovy Lázně ve Mariánské Lázně (Çekya), Vichy (Fransa), Bad Ems, Baden-Baden ve Bad Kissingen (Almanya), Montecatini Terme (İtalya) ve Bath (Birleşik Krallık) (3).

Günümüzde sağlık turizmi, organ nakli ve tüp bebek uygulamalarından dış tedavilerine ve estetik cerrahiye kadar geniş bir yelpazede gelişim göstermektedir. 2000'li yıllardan itibaren sağlık turizmi, küresel turizm hareketliliği ve sağlık ekonomisi içerisinde önemli bir alt başlık hâline gelmiştir.

Sağlık Turizminin Temel Motivasyonları

İyileşme ve şifa arayışı: Sağlık turizmi, insanın tarih boyunca süregelen “daha iyi yaşama” ve “hastalıklardan kurtulma” çabasının mekânsal bir yansımasıdır. Doğayla uyum, su kaynaklarına yakınlık, huzurlu çevreler, güneş ışığı ve temiz hava gibi unsurlar bu anlayışın temel bileşenlerini oluşturmaktadır.

Erişilebilirlik ve alternatif arayış: Kendi ülkesinde yüksek maliyet, uzun bekleme süreleri veya mevcut olmayan tedaviler nedeniyle bireyler başka ülkelere yönelmektedir. Bu tercihte kimi zaman daha kaliteli hizmet arayışı, kimi zaman ise tatil ile tedaviyi birleştirme arzusu belirleyici olmaktadır.

Bütüncül yaklaşım ihtiyacı: Bütüncül tedavi odaklı sağlık uygulamaları, yalnızca hastalıkların tedavisine odaklanmamakta, aynı zamanda bireyin zihin, beden ve ruh bütünlüğünü iyileştirmeyi hedeflemektedir. Termal tedaviler, geleneksel tıp uygulamaları, SPA, meditasyon ve doğal terapi yöntemleri bu yaklaşımın araçları arasında yer almaktadır.

Kültürlerarası etkileşim arayışı: Sağlık turizmi aynı zamanda kültürel, dinî ve

sosyal etkileşimin de bir aracıdır. Bu süreçte bireyler, Ayurveda, Çin tıbbı, hacamat ve yoga gibi geleneksel tıp sistemleriyle tanışma fırsatı bulmaktadır.

Sağlık Turizmi Pazarının İtici Güçleri

Küresel sağlık turizmi pazarının en önemli itici gücü, yurt dışında erişilebilir son teknoloji tedavilerin düşük maliyetlerle sunulmasıdır. Özellikle gelişmiş ülkelerde sağlık hizmeti maliyetlerinin artması, birçok insanı daha uygun fiyatlarla kaliteli bakım sunan ülkelere yönlendirmektedir. Sağlık altyapısını güçlendirmiş ülkelerden Tayland, Meksika, Türkiye ve Hindistan yüksek nitelikli tıbbi personeli ve destekleyici mevzuatları sayesinde önde gelen destinasyonlar arasında yer almaktadır (4).

Bunun yanında, hastalar ameliyat öncesi ve sonrası bakımı da kapsayan kişiselleştirilmiş tedavi planlarını talep etmektedir. Farklı ülkelerde sunulan sağlık hizmetleri hakkında artan bilgiye erişim, bireylerin çeşitli tıbbi tedavi seçeneklerine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Teknolojinin sağlık alanına entegrasyonu ve teletıp uygulamaları, hastaların seyahatten önce yabancı ülkelerdeki hekimlerle görüşebilmesine olanak sağlamaktadır.

Küresel sağlık turizmi sektörü, tıbbi teknoloji ve uzmanlıktaki ilerlemelerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Dünya Sağlık Örgütüne göre, sağlık teknolojilerine yatırım yapan ülkeler, hasta akışında yıllık yaklaşık yüzde 10 oranında artış gözlemlemektedir (5). Bu ülkelerdeki tesislerin çoğu, uluslararası standartlara uyumu garanti eden akredite hastanelerdir. Temos ve JCI gibi kuruluşların verdiği akreditasyonlar, sunulan tıbbi hizmetlerin güvenilirliğini artırmakta ve uluslararası hasta tercihlerini yönlendirmektedir.

Küresel sağlık turizmi pazarının en önemli itici gücü, yurt dışında erişilebilir son teknoloji tedavilerin düşük maliyetlerle sunulmasıdır. Özellikle gelişmiş ülkelerde sağlık hizmeti maliyetlerinin artması, birçok insanı daha uygun fiyatlarla kaliteli bakım sunan ülkelere yönlendirmektedir. Sağlık altyapısını güçlendirmiş ülkelere Tayland, Meksika, Türkiye ve Hindistan yüksek nitelikli tıbbi personeli ve destekleyici mevzuatları sayesinde önde gelen destinasyonlar arasında yer almaktadır.

Sağlık turizmine katkı sunan bir diğer unsur da seyahat kolaylığıdır. Pek çok hasta, tedavi süreçlerini bütünsel tatil deneyimleriyle birleştiren ve uygun fiyatlı bakım seçenekleri sunan gelişmekte olan pazarlara yönelmektedir (4).

Tıbbi Teknoloji ve Uzmanlıktaki Gelişmeler

Küresel sağlık turizmi sektörü, tıbbi teknoloji ve uzmanlıktaki ilerlemelerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Dünya Sağlık Örgütüne göre, sağlık teknolojisi-ne yatırım yapan ülkeler, hasta akışında yıllık yaklaşık yüzde 10 oranında artış gözlemlemektedir (5). Bu ülkelerdeki tesislerin çoğu, uluslararası standartlara uyumu garanti eden akredite hastanelerdir. Temos ve JCI gibi kuruluşların verdiği akreditasyonlar, sunulan tıbbi hizmetlerin güvenilirliğini artırmakta ve uluslararası hasta tercihlerini yönlendirmektedir.

Yaşlanan Nüfus ve Kronik Hastalıkların Artışı

Küresel sağlık turizmini etkileyen bir diğer kritik faktör, yaşlanan nüfus ve buna bağlı olarak kronik hastalıklardaki artıştır. Birleşmiş Milletler verilerine göre, 2030 yılına kadar 60 yaş ve üzeri küresel nüfusun 1,4 milyara ulaşması beklenmektedir (6). Bu demografik

değişim, diyabet ve kardiyovasküler hastalıklar gibi kronik rahatsızlıkların artışıyla doğrudan ilişkilidir. Yerel sağlık sistemlerinin yetersiz kaldığı durumlarda bireyler, kapsamlı ve erişilebilir tedavi imkânları sunan destinasyonlara yönelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, kronik hastalıkların tedavisine yönelik sağlık turizminin son beş yılda yüzde 20'den fazla artış gösterdiğini bildirmektedir.

Küresel Sağlık Turizmi Türleri

1) İleri Cerrahi ve Tıbbi Tedaviler: a) Kanser Cerrahisi, b) Kemoterapi, c) Transplantasyon, d) Ortopedik Cerrahiler, e) Kalp Damar Cerrahisi, f) Beyin Cerrahisi **2) İsteğe Bağlı Tıbbi İşlemler:** a) Saç Ekimi, b) Tüp Bebek, c) Estetik ve Plastik Cerrahi, d) Diş Tedavileri, e) Göz Tedavileri, f) Bariyatrik Cerrahi vb. **3) Sağlıklı Yaşam Turizmi (Wellness):** a) SPA ve Detoks Programları, b) Termal/ Mineral Kaplıcaları, c) Fiziksel ve Zihinsel Rehabilitasyon, d) Üçüncü Yaş Turizmi, e) Kişisel Bakım, Güzellik ve Dermo-kozmetik, f) Sağlıklı Beslenme ve Kilo Verme, g) Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları h) Spor, Egzersiz ve Fiziksel Aktivite, i) Sağlığı Koruma, Önleyici ve Kişiselleştirilmiş Tıp, j) Yaşlı Bakım vb. **4) Sınır Komşusu Tıbbi Talepleri, 5) Turist ve Oturma İzni Olan Yabancılar Yönelik Tıbbi İşlemler, 6) Gurbetçi Tıbbi Tedavi Talepleri.**

İleri Cerrahi ve Tıbbi Tedaviler

İleri cerrahi ve tıbbi tedaviler; onkolojik uygulamalar, tümör cerrahisi, organ transplantasyonları, kalp-damar cerrahisi, beyin cerrahisi ve ortopedi gibi yüksek teknoloji ve uzmanlık gerektiren alanları kapsamaktadır. Bu alanda hasta tercihlerinde belirleyici olan başlıca faktörler; kalite ve akreditasyon düzeyi, teknolojik yeterlilik, maliyet avantajı, yüksek hizmet kapasitesi, kısa bekleme süreleri, kültürel yakınlık, turistik cazibe ve vize kolaylığıdır.

Geçmişte sağlık turizmi talebi, büyük ölçüde Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkelere yönelmişken, günümüzde bu eğilim değişmiş ve Hindistan, Türkiye, Tayland, Güney Kore, Singapur, Meksika ve Malezya gibi ülkeler öne çıkmaya başlamıştır. Talep yönünden bakıldığında; ABD, Kanada ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde uzun bekleme süreleri, yüksek maliyetler, aile hekimine erişimde yaşanan güçlükler,

sigorta kapsamı dışındaki işlemler ve kapasite ile uzman yetersizliği gibi nedenler, bireyleri sağlık turizmine yönlendirmektedir (7).

Bu bağlamda ABD ve Kanada kökenli hastalar; Meksika, Kosta Rika, Hindistan, Tayland ve Türkiye gibi destinasyonları tercih ederken, Birleşik Krallık kökenli hastaların tercihleri genellikle İspanya, Fransa ve Türkiye gibi Avrupa ülkeleri olmaktadır. Körfez ülkelerinden (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt) gelen hastaların ise Hindistan, Almanya ve Güney Kore gibi merkezleri ön plana çıkardığı görülmektedir. Ayrıca sağlık altyapısının yetersiz olduğu Afrika'da, süreç içerisinde Güney Afrika, Hindistan ve Türkiye gibi ülkelerdeki sağlık kuruluşlarından hizmet alma eğiliminin arttığı gözlenmektedir. Türkiye, ileri cerrahi ve tıbbi tedavi alanında özellikle Balkanlar, Afrika, Orta Doğu, Türk dünyası ve eski Sovyet coğrafyasında önemli bir destinasyon konumundadır (7).

İsteğe Bağlı Tıbbi İşlemler

Saç ekimi, tüp bebek, estetik-plastik cerrahi, diş tedavileri, göz sağlığı ve bariyatrik cerrahi gibi isteğe bağlı tıbbi işlemler sağlık turizminin en dinamik alanlarından birini oluşturmaktadır. Türkiye, bu alanlarda küresel ölçekte yüksek başarı elde etmiş ve özellikle saç ekimi segmentinde lider konuma gelmiştir. Saç ekimi pazarı yıllık ortalama yüzde 6 oranında büyüme göstermekte olup, teknolojik yeniliklerle sürekli gelişim içerisinde (8).

Bu segmentte Tayland, Meksika, Hindistan, Güney Kore, Malezya gibi ülkeler ile Macaristan, Polonya, Hırvatistan, İspanya, Çekya ve Yunanistan gibi Avrupa pazarındaki aktörler de rekabet etmektedir. Ancak Türkiye, düzenleyici kurumların görece geride kalmasına, destekleyici düzenlemeler yerine, kısıtlayıcı yaklaşımlarına rağmen özel sektörün dinamizmi sayesinde dikkat çekici bir başarı yakalamıştır.

İsteğe bağlı işlemler pazarında bariyatrik cerrahi, göz sağlığı ve estetik uygulamalar önemli alt başlıkları oluşturmaktadır. Yardımcı üreme tekniklerinde ise bazı ülkeler güvenli uygulamalarıyla, bazıları ise esnek mevzuatlarıyla öne çıkmaktadır. Bu pazarın rekabet unsurları arasında fiyat avantajı, ileri teknoloji kullanımı, hizmet kalitesi ve vize kolaylıkları tercihi

etkilemektedir. Özellikle tedavi ile tatili birleştiren paket programlar, bu segmentin cazibesini artırmaktadır. Ayrıca, turistik amaçla ülkeye gelen ziyaretçilere yönelik sağlık hizmeti pazarlaması da pazarın önemli fırsat alanlarından birini oluşturmaktadır. Pazarlama tekniklerinin en yoğun kullanıldığı sağlık turizmi başlıklarından biri de isteğe bağlı tıbbi işlemler segmentidir.

Sağlıklı Yaşam (Wellness) Turizmi

Sağlıklı Yaşam Turizmi (SYT), küresel ölçekte hızla büyüyen bir pazar niteliği taşımaktadır. Global Wellness Institute (GWI) verilerine göre 2024 yılında sektörün hacmi 6,6 trilyon ABD doları seviyesine ulaşmış, ülkeler arası SYT pazarı ise trilyon ABD doları sınırını aşmıştır (9). Türkiye'nin bu alandaki başlıca rakipleri arasında Amerika Birleşik Devletleri, Meksika, Kosta Rika, Tayland, Almanya, Avusturya, İsviçre, Hindistan, Macaristan, Çekya, Slovakya, İspanya ve Japonya yer almaktadır.

Pazarın büyümesini etkileyen en önemli unsur, yaşlanan nüfus ve kronik hastalıkların olağanüstü artışıdır. Kronik hastalıkların yönetiminde yaşam biçimi değişikliği temel tedavi yaklaşımı olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla sağlıklı yaşam tarzının benimsenmesi, profesyonel destek ve kurumsal yaklaşımlarla desteklenmek zorundadır. Bu noktada

ABD, üniversite düzeyinde naturopati, osteopati, kayropratik ve sağlıklı yaşam koçluğu gibi alanlarda profesyonel eğitim programları sunarak pazarda öncü bir konum elde etmiştir (9).

Alt segmentler arasında güzellik, kişisel bakım ve dermokozmetik öne çıkmakta; Fransa, ABD ve Güney Kore bu alanlarda liderlik etmektedir. Türkiye ise mevzuat, insan kaynağı ve kurumsal altyapı eksiklikleri nedeniyle bu segmentte geride kalmaktadır (9). SPA, termal uygulamalar ve detoks programları ise büyüme potansiyeli yüksek alt başlıklar arasında yer almaktadır. Türkiye'nin yüksek termal su kapasitesine ve güçlü turizm altyapısına karşın, bu potansiyeli yeterince değerlendiremediği görülmektedir. Benzer şekilde sağlıklı beslenme, kilo yönetimi ve obezitenin azaltılmasına yönelik programlarda da performans sınırlıdır (9).

SYT alanında öncelikli olarak iç pazarın ihtiyaçlarının nitelikli biçimde karşılanması gerekmektedir. Kalıcı bir uluslararası rekabet için bilgi birikimi, yetkin insan kaynağı ve kurumsallaşma büyük önem taşımaktadır. İç pazarda oluşturulacak başarı hikâyeleri, Türkiye'nin küresel pazarda güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Son yıllarda özellikle uzun ve sağlıklı yaşam (longevity), koruyucu ve kişiselleştirilmiş tıp yaklaşımları pazarın dinamizmini artıran unsurlar olmuştur.

Rehabilitasyon hizmetleri de SYT kapsamında değerlendirilmektedir. Rehabilitasyon yalnızca inme sonrası fiziksel iyileşme ile sınırlı olmayıp, tüm kronik hastalıklar için kapsamlı programlar içermektedir. Hipertansiyon veya diyabet gibi vakalarda yalnızca semptomlara odaklanan tedavilerin yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda, kür merkezleri çevresinde bütüncül yaklaşımlar (detoks programları, yaşam tarzı değişiklikleri, otel veya pansiyon destekli konaklama seçenekleri) daha etkili sonuçlar sunmaktadır. Özellikle psikolojik rahatsızlıklar ve bağımlılıklar için rehabilitasyon imkânlarının artırılması hem ulusal ihtiyaçlara hem de küresel talebe yanıt verecek önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Üçüncü yaş turizmi ve palyatif bakım hizmetleri de giderek önem kazanmaktadır. Sağlıklı yaşlanma programları hem popülerliğini sürdürmekte hem de yüksek büyüme potansiyeli barındırmaktadır. Türkiye'de bu alanda gerek ulusal gerekse uluslararası ölçekte özel destek ve stratejik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sınır Komşusu Tıbbi Talepleri

Sağlık turizminin önemli boyutlarından biri de sınır komşularından gelen tıbbi taleplerdir. Özellikle sınır şehirlerinde yaşayan bireylerin komşu ülkelere sağlık

Saç ekimi, tüp bebek, estetik-plastik cerrahi, diş tedavileri, göz sağlığı ve bariyatrik cerrahi gibi isteğe bağlı tıbbi işlemler sağlık turizminin en dinamik alanlarından birini oluşturmaktadır. Türkiye, bu alanlarda küresel ölçekte yüksek başarı elde etmiş ve özellikle saç ekimi segmentinde lider konuma gelmiştir. Saç ekimi pazarı yıllık ortalama yüzde 6 oranında büyümeye göstermekte olup, teknolojik yeniliklerle sürekli gelişim içerisinde.

hizmeti için yöneldiği görülmektedir. Avrupa'daki sınır geçişleri, ABD ve Kanada vatandaşlarının Meksika'ya, Endonezya vatandaşlarının Malezya'ya, Balkanlar ve Kafkaslardan Türkiye'ye yönelen talepleri bu eğilime örnek teşkil etmektedir.

Bu pazarda hizmet çeşitliliği, basit günlük tedavilerden ileri düzey tıbbi uygulamalara kadar uzanmaktadır. Yüksek teknoloji kullanımı, nitelikli insan kaynağı, kısa bekleme süreleri, fiyat avantajı, döviz kuru farklılıkları, kültürel ve dil yakınlıkları hasta tercihlerini belirleyen başlıca unsurlardır. Avrupa Birliğinde olduğu gibi sigorta kapsamı ve geri ödeme sistemleri de rekabette öne çıkmayı sağlayan kritik faktörlerdir. Ayrıca vize ve sınır geçiş kolaylıkları da bu pazarın gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Yabancı Turistler ve Ülkede Yaşayan Yabancıların Sağlık Hizmetleri

Turist sağlığı, sağlık turizmi kapsamında stratejik öneme sahip bir başlıktır. Kısa veya uzun süreli olarak ülkede bulunan yabancıların, başta acil sağlık hizmetleri olmak üzere diğer sağlık ihtiyaçlarına erişiminin güvence altına alınması gereklidir. Turistlerin yurt dışı seyahatlerinde zorunlu olarak yaptırıldıkları seyahat sağlık sigortaları, Türkiye açısından önemli bir

gelir kaynağı oluşturmaktadır. Türkiye'nin yılda 50 milyondan fazla turist ağırladığı dikkate alındığında, ortalama 10 avro tutarındaki seyahat sağlık sigorta bedelleri toplamda 500 milyon avro civarında bir potansiyel barındırmaktadır. Bu kaynak, turistlerin sağlık hizmetlerine erişim kalitesinin artırılmasına yönlendirilirse, ülkenin sağlık turizmi algısına olumlu katkı sağlayacaktır.

Buna karşın, turistlerin küçük çaplı sağlık sorunlarında yüksek maliyetlerle karşılaşmaları ve bu giderleri ülkelerinden tahsil edememeleri, Türkiye'nin sağlık turizmi açısından risk oluşturabilecek olumsuz bir durumdur. Benzer şekilde,

Türkiye'de uzun süreli olarak bulunan yabancıların sağlık sigortaları da düzenli bir gelir kaynağı niteliğindedir.

Gurbetçilerin Sağlık ve Tedavi İhtiyaçları

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları (gurbetçiler), sağlık hizmeti ihtiyaçlarını büyük ölçüde Türkiye'de karşılamayı tercih etmektedir. Avrupa'da yaşayan gurbetçilerin, ilgili ülkelerde sağlık sigortası primi ödemelerine rağmen özellikle yatarak tedavi gerektiren durumlarda Türkiye'yi seçmeleri dikkat çekicidir. Bu tercihin başlıca nedeni, Türkiye'nin sunduğu fiyat avantajı ve maliyet etkinliğidir.

Yabancı sigorta sistemleri de maliyetleri düşürme amacıyla Türkiye'deki tedavi seçeneklerini desteklemektedir. Ayrıca, uzun süreli tedavi ihtiyacı olan gurbetçilerin özellikle yaşlandıklarında veya emeklilik dönemlerinde Türkiye'ye yönelmeleri, sağlık turizmi açısından stratejik bir pazar oluşturmaktadır. Bu potansiyelin etkin şekilde değerlendirilebilmesi için ülkeler arasında sağlık anlaşmalarına, hedefe yönelik pazarlama faaliyetlerine ve hizmet kalitesini artırmaya yönelik çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Sağlık Turizmi Hizmetinde Sorunlar ve Öneriler

Uluslararası Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi USHAŞ yönetim kurulu eski başkanı olarak sağlık turizmi alanında deneyim ve görüşlerimi de özetle ifade etmek istiyorum.

Günümüzde sağlık turizmi hizmetleri ağırlıklı olarak özel sağlık kuruluşları tarafından sunulmaktadır. Özel sektörün güçlü olduğu ülkelerde sağlık turizmi de daha gelişmiş bir yapıya sahiptir. Bunun temel nedeni, sağlık turizminin, ülke vatandaşlarının sağlık hizmeti kullanımından farklı, kendine özgü dinamikler barındırmasıdır. Bu alan, özel pazarlama çabaları, yüksek hizmet beklentileri ve uluslararası hastaların özel ihtiyaçlarını kapsayan çok boyutlu bir süreçtir. Sağlık turistleri, genellikle yerel halkın ödediği tutarların üzerinde ücretler ödediklerinden dolayı, hizmet kalitesi konusunda daha yüksek beklentilere sahiptir. Sağlık turizmi pazarından kamu sağlık kurumlarının pay almak istemesi yukarıdaki özellikler dikkate alınınca rasyonel gözükmemektedir. Bu hizmetin üniversiteler dâhil kamu hastanelerince yürütülmesi sürdürülebilir de değildir. Kendi vatandaşları için bekleme süreleri olan bir sağlık sisteminde, yabancı hastalara öncelik tanınması toplum tarafından kabul edilebilir görülmemektedir. Hatane içinde, yabancıya yönelik farklılaştırılmış lüks hizmet sunumu da sorun yaratma potansiyeli taşımaktadır.

Sağlık turizmi yalnızca tedavi hizmeti sunumunu değil; vize işlemleri, lojistik destek, tercüman hizmetleri, tedavi sonrası planlamalar ve ön keşif ziyaretleri gibi ek hizmet alanlarını da kapsamaktadır. Bu nedenle kamu mantığıyla yürütülmesi sınırlı kalmakta, özel sektörün etkinliği ise daha belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır.

Türkiye'de kamu hastanelerinin sağlık turizmi alanında pay almaya yönelik girişimleri olsa da bu çabalar henüz kayda değer bir başarı hikâyesine dönüşmemiştir. Kamu sağlık kuruluşlarının katkı sağlayabileceği alanlar; gurbetçi ve yabancı uyrukluların tedavileri, turisti sağlığı hizmetleri ile sınır illerinde komşu ülkelerden gelen hastaların taleplerine yönelik hizmetler olduğu kanaatindeyim. İsteğe bağlı tedaviler, sağlıklı yaşam programları, ileri tıbbi ve cerrahi işlemler gibi yüksek katma değerli alanların özel sektör eliyle yürütülmesi daha sürdürülebilir görünmektedir.

Sağlık turizminin gelişiminde acenteler, hizmet sunan kurumlar, birlikler, üniversiteler ve kamu kurumları arasındaki iş birliği kritik öneme sahiptir. Özellikle sağlık turizmi acenteleri, pazarın büyümesinde stratejik bir rol üstlenmektedir. Acenteler, hastanelerin kendi bünyesinde kurulan birimler aracılığıyla yönetilebildiği gibi, bağımsız yapılar olarak da faaliyet gösterebilmektedir. En güçlü potansiyel ise, yurtdışında kurulu veya Türkiye'de yaşayan yabancılar tarafından yönetilen acentelerde görülmektedir. Bu acenteler, dil becerisi, kültürel yakınlık ve aidiyet hissi üzerinden güven oluşturarak hasta tercihlerini etkilemekte ve başarı oranlarını artırmaktadır.

Öte yandan sağlık turizmi alanında en sorunlu konulardan biri pazarlama ve tanıtımdır. Yanıltıcı reklamlar, etik ihlaller ve benzeri sorunlar, kamu otoritelerinin kısıtlayıcı düzenlemeler getirmesine yol açmıştır. Ancak aşırı kısıtlayıcı regülasyonlar, pazarlama faaliyetlerini neredeyse imkânsız hâle getirmekte ve uluslararası rekabette dezavantaj oluşturmaktadır. Ticaret Bakanlığı gibi kurumlar tanıtım faaliyetlerini desteklerken, Sağlık Bakanlığının muğlak düzenlemeleri pazarlamayı çoğu zaman yasaklı bir alana dönüştürmüştür.

Pazarın hızlı büyümesi, denetim mekanizmalarının ise bu hızla paralel gelişmemesi, fırsatçı ve riskli yapıların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum, güvenli hizmet veren kurumların dezavantajlı duruma düşmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla regülasyonların baskılayıcı değil, fırsatları değerlendirmeyi kolaylaştırıcı ve istismarı önleyici nitelikte olması önemlidir. Bu noktada, tarafsız ve güçlü denetim mekanizmaları, fırsatçı yapıların tasfiyesini sağlarken başarılı kurumların desteklenmesi için de kritik bir rol üstlenmelidir.

Riski azaltma açısından sigorta sistemleri ve üçüncü taraf denetleyici kuruluşlar da önemli katkılar sunacaktır. Fiyat teminat sigortaları ve malpraktis sigortaları hem hasta güvenliğini artırabilmekte hem de hizmet sağlayıcıların risklerini azaltabilmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye günümüzde sağlık turizminin önde gelen destinasyonlarından biri ve küresel ölçekte yükselen aktörlerinden biridir. Sektörde çeşitli eksiklikler ve sorun alanları bulunsun da Türkiye'nin sağlık turizmi pazarı içerisindeki etkin konumu, gelişim potansiyeli açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Sorunların şeffaf biçimde tartışıldığı, gelişim fırsatlarının desteklendiği ve paydaşların iş birliği içinde olduğu bir model, Türkiye'nin sağlık turizminde liderliğini sürdürmesini sağlayacak; aynı zamanda ülke sağlık hizmetlerinin kalitesini yükseltecek ve sağlık ekonomisine önemli bir katma değer yaratacaktır.

Kaynaklar

- 1) Beşkardeş E.R. Antik Yunan'dan Günümüze: Tarihsel Bir Perspektiften Sağlık Turizmi. *New Health Media*. <https://www.newhealth.media/blog/antik-yunandan-gunumuze-tarihsel-bir-perspektiften-saglik-turizmi> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).
- 2) Türkiye Darüşşifa Vakfı. Geçmişten Günümüze Miras: Darüşşifa. Türkiye Darüşşifa Vakfı. <https://darussifavakfi.org.tr/gecmisten-gunumuze-miras-darussifa/> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).
- 3) UNESCO Kültür Mirası Merkezi. "Avrupa'nın Büyük Kaplıca Kasabaları". *Temmuz*, 2021. <https://whc.unesco.org/en/list/1613/> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).
- 4) Kuzhan K, Gönen S. Türkiye'de sağlık turizmi ve pazarı üzerine bir değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2024;14(1):27-50.
- 5) İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB). Küresel Sağlık Pazarı/Nasıl Bir Ekonomi. İMMİB. Mayıs, 2024. <https://immib.org.tr/tr/kuresel-saglik-pazari> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).
- 6) Gürses L. Hızla yaşlanan nüfus küresel ekonomiyi nasıl etkileyecek? *Forbes Türkiye*. Ocak, 2025. <https://www.forbes.com.tr/makale/hizla-yaslanan-nufus-kuresel-ekonomiyi-nasil-etkileyecek> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).
- 7) Sevim E. Türkiye'de Medikal Turizmin SWOT-AAS ile İncelenmesi. *İstanbul: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*; 2019. <https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/60494.pdf> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).
- 8) HWT Clinic. "Saç Ekimi İstatistikleri ve Saç Dökülmesi Hakkında Gerçekler," <https://www.hwtclinic.com/hair-transplant-statistics/> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).
- 9) Global Wellness Institute. *Wellness Tourism Will Cross the \$1 Trillion Mark in 2024*. <https://globalwellnessinstitute.org/global-wellness-institute-blog/2023/11/28/wellness-tourism-will-cross-the-1-trillion-mark-in-2024/> (Erişim Tarihi: 09.09.2025).